

Платонова К. Д.
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ АДВОКАТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Існують два правових інститути, які регламентують надзвичайний режим – це інститут надзвичайного стану та інститут воєнного стану. Державно-правовий (конституційний) режим надзвичайного стану є важливим елементом систем національної безпеки більшості країн світу. Його існування обумовлено можливістю виникнення різноманітних екстремальних ситуацій, що становлять небезпеку для значного числа людей, загрозу конституційному порядку чи самому існуванню держави, й спрямовано на запобігання, припинення чи послаблення наслідків, для попередження виникненню яких традиційні форми і способи державної діяльності видаються недостатніми.

Державний правовий режим, який діє під час війни, у класичному розумінні цього терміну означає припинення звичайного права та тимчасове підпорядкування країни чи якоїсь частини її території військовій владі [1, с. 87].

24 лютого 2022 року в Україні введено особливий правовий режим, що передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [2].

Разом з тим, відповідно до ч. 3 ст. 11, ч. 3 ст. 12, ч. 2 ст. 12-2 закону України «Про правовий режим воєнного стану» повноваження Верховної Ради України, Президента України, судів, органів та установ системи правосуддя, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені [2].

Таким чином, в умовах воєнного стану/війни, система органів законодавчої, виконавчої та судової влади та розподіл повноважень між ними залишається незмінним.

Слід зазначити, що правовий режим воєнного стану в Україні вніс низку коректив у діяльність, зокрема, і органів, які становлять правоохоронну та правозахисну систему України, що не могло не позначитися на діяльності

адвокатури під час війни. Адже, адвокатура є найважливішим інститутом правової системи сучасної держави, покликаним забезпечити громадянам та юридичним особам кваліфікований та незалежний від держави захист прав, свобод та законних інтересів.

Адвокатура – недержавна структура, водночас вона не може вважатися «класичною» громадською організацією. Адже цілі та завдання адвокатури визначає суспільство загалом, а не певне коло осіб. В адвокатурі діють спеціальні правила доступу до професії, провадження професійної діяльності, контролю за нею тощо.

Суспільний характер адвокатури проявляється у значимості покладених на неї функцій. Адвокатура, будучи складовою, інститутом громадянського суспільства, та володіючи відносною автономією від державних структур, діє, проте, у суворій відповідності з розробленими щодо неї державними нормативними правовими актами, що регламентують всі основні організаційні та функціональні питання.

Отже, адвокатура – це соціально-правовий інститут громадянського суспільства. Він виконує як державно значущі функції, так і завдання, зумовлені приватним інтересом громадян і юридичних осіб.

Правозахисна діяльність має особливості, пов'язані з цілями її здійснення, суб'єктом складом учасників цього виду діяльності, розподілом їх повноважень, специфікою процесуального порядку їх реалізації та ін. До поняття охорони у вузькому значенні (захисту) входять заходи, засоби, передбачені законом і створені задля відновлення і визнання прав, захист законних інтересів їхніх правовласників у разі порушення чи оскарження.

Коли право особи вже порушено, необхідним є його захист. Захист законних прав, свобод та інтересів громадян та юридичних осіб є тією ключовою ланкою, на якій побудовано всю систему повноважень, заборон, гарантій адвоката як професійного суб'єкта. Захист – це важлива мета та призначення інституту адвокатури.

Функції адвокатів як захисників та представників під час дії воєнного стану прямо слідують із тих обмежень, які можуть бути застосовані після введення такого стану. Тобто, такі функції адвокатів прямо залежать від зміни прав і обов'язків пересічних громадян та посадовців чи спеціальних органів.

Для діяльності адвокатів важливе значення має стаття 131-2 Конституції України [3], яка визначає, що для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура, незалежність якої гарантується Конституцією. Конституцією та Законом «Про правовий режим воєнного стану» будь-яких змін до застосування цієї норми Конституції під час воєнного стану не передбачено.

Адвокатам та іншим громадянам також слід враховувати, що згідно зі статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» правосуддя на території, на якій введено воєнний стан, здійснюється лише судами. На цій території діють суди, створені відповідно до Конституції України. При цьому створення надзвичайних та особливих судів не допускається, що

виключає підстави для будь-яких провокацій стосовно можливості введення в дію так званих трійок, військових трибуналів тощо [2].

Відповідно до Конституції України, законів України «Про правовий режим воєнного стану» [2] та «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4] жодних обмежень щодо отримання адвокатом інформації від державних органів та приватних організацій для надання клієнту правової допомоги не встановлено.

Отже, досліджуючи змістовну характеристику адвокатської діяльності, можна характеризувати її як різновид правозахисної діяльності, що є одночасно напрямом діяльності правоохоронної, тобто в даному випадку має місце співвідношення приватного та загального відповідно. В період дії воєнного стану методи та форми діяльності адвокатів залишатимуться фактично незмінними.

Слід врахувати, зокрема, 7 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [4], несумісною з діяльністю адвоката є, зокрема, військова або альтернативна (невійськова) служба, а тому, це вимагало б в адвоката, в разі мобілізації, вступу до територіальної оборони, підписання контракту із ЗСУ, зупинити свою адвокатську діяльність згідно з правилами ст. 31 Закону [4]. Враховуючи форс-мажорність ситуації Рада адвокатів України у своєму рішенні закріпила положення, за яким не вважається порушенням вимог щодо несумісності із статусом адвоката проходження ним військової або альтернативної служби саме під час воєнного стану [4; 6, с. 25].

З початком війни активізувався і процес розробки рекомендацій щодо українських адвокатів (роботу над документом проводить Комітет з надання міжнародних юридичних послуг CCBE), з метою вироблення максимально спрощеної процедури доступу українських адвокатів до ринку надання юридичних послуг в Європі (насамперед щодо розроблення якомога схожого підходу в аспекті визнання європейськими країнами кваліфікації українських адвокатів) [7, с. 282].

Таким чином, здійснення адвокатської діяльності під час війни підпорядковується чинним до оголошення воєнного стану нормативно-правовим актам, з урахуванням положень Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Слід підкреслити, що під час війни в Україні надання професійної правничої допомоги адвокатурою гарантується Конституцією та не передбачає змін порядку надання правничих послуг.

Список використаної літератури:

1. Докаленко В. В. Взаємодія між органами публічної влади та інститутами громадянського суспільства в Україні в умовах широкомасштабної війни. Interaction between public authorities and institutions of civil society in Ukraine in the conditions of large-scale war. Public Administration and Regional Development. 2022. № 15. С. 87-103.

2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня

2015 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2015. № 28. ст.250.

3. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

4. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 5 липня 2012 року. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2013. № 27. ст.282.

5. Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану : рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року № 24. 2022. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення 17.10.2022).

6. Сербіна А. На захисті прав адвокатів у період дії воєнного стану. *Вісник НААУ*. 2022. № 3-5 (81). С. 25-36.

7. Заборовський В. В., Орлова О. С., Манзюк В. В. Особливості професійної діяльності адвоката та української адвокатури в умовах воєнного стану. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. Розділ 10. С. 279-285.

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Кісліцина Ірина Олександрівна**